

Nagy Ákos

Templom a határon. Egy felekezeti közötti konfliktus identitásfolyamatai és reprezentációi

Tanulmányomban egy erdélyi kisváros elhíresült felekezeti közötti konfliktusát mutatom be, teret adva a történelmi háttérnek, a szemben álló felek motivációinak és olvasatainak is. A nyárádtői görög katolikus templom hanyattatott sorsa, körbeépítése az ortodox egyház által, majd törvénytelen lerombolása nemzetközi visszhangra talált, számos tanulmány, riport foglalkozott az esettel. Az események miatt szembekerülő két román – az ortodox és a görög katolikus – közösség között kialakuló konfliktusok oka is bemutatom. Megvizsgálom, hogy érték- vagy érdekkonfliktusról van-e szó ebben, a maga nemében, egyedi konfliktusban. Ugyanakkor fontosnak tartom leírni, miképpen zajlik le a határteremtés és a határátlépés, illetve egy szimbolikus térfoglalás. Bemutatom, hogy az események során milyen identitásfolyamatok és azoknak milyen reprezentációik alakultak ki, és ezek hogyan befolyásolják a közösségen belüli szimbolikus hatalmi harcot.

Nyárádtó fekvése és története

Nyárádtó földrajzi fekvését két jelentős folyó határozza meg, ugyanis település a Maros és a Nyárád találkozásánál létesült. A település nevének eredete is a két folyó összefolyására utal. Régi román elnevezése *Nirașteu* volt, jelenleg *Ungheni* a hivatalos megnevezés. A földrajzi helyzetet tekintve jelentős szerepe van annak is, hogy a városka alig 11 kilométerre fekszik a régió és a megye központjától, Marosvásárhelytől. Közigazgatásilag 2004 áprilisában vált várossá, a következő települések tartoznak hozzá: Kiscserged, Malomfalva, Nagycserged, Recsa, Székelysópatak és Vidrászeg, melynek határában a Marosvásárhelyi Nemzetközi Repülőtér és a Maros Ipari Park is található.

Nyárádtó határában végzett ásátások során egy római út maradványai, szkíta és dák leletek kerültek elő, ami a terület igen korai lakottságára utal. A középkorban először 1264-ben említik *Naradtew* alakban. 1332-ben már plébániatemploma van, melynek István nevű papja a pápai tizedjegyzék tanúsága szerint 25 dénárt fizetett abban az évben. Az 1502. évi oklevélből kiderül, hogy Lőrincfalva és Maroskeresztúr is Nyárádtó templomának filiája volt (Léstyán 2000). Az 1567-es évi jegyzékben mostani nevén, 10 kapuval szerepelt (Orbán 1868: 217). Régi temploma a 14. században épült, melyet Basta seregei az 1601-es hadjáratban pusztítottak el az oda menekült lakosokkal együtt. Ennek a templomnak a romjai még ma is láthatóak a református temetőben. Székely Mózes erdélyi fejedelem 1603-ban Nyárádtón ütötte fel első hadiszállását, miután legyőzte Basta seregeit (Orbán 1868: 217–218). Később, az 1660-as években az Ali-féle hadjárat idején éri újabb pusztulás a települést. Egyes források szerint a reformáció korában a katolikusoknak kőből épült díszes templomuk volt a mai temetőben, melyet az ellenség döntött romokba. Ennek köveit hatvan évvel később, felségi engedéllyel a marosvásárhelyi Keresztelő Szent János plébániatemplom építéséhez hordták, melynek munkálatai 1728-ban kezdődtek. Látható, hogy a hatvan évvel előbbi dátum egybeesik az Ali pasa pusztításaival, ami a templomnak e korig való fennállását bizonyítja. Ebből a korból származik a település első iskolájára vonatkozó adat (1676), ami korabeli szellemi élet fejlettségét is jelzi. Fontos megjegyezni, hogy a középkorban katolikus falu a reformáció idején református lett, a templommal együtt, melyet a reformátusok a pusztulásig használtak. A templom lerombolása után csak imaházuk volt, melyet csak 1939-ben váltott fel a ma is álló kőtemplomuk. A 17. századi hadjáratok után a hívek száma megcsappan, és a 18. században pedig több család katolikus lett, melynek eredménye, hogy a katolikusok visszakövetelték a középkori templom javainak egy részét is. A romos templom visszavételéről nem lehetett szó, így a javak csupán egy részét kapták vissza (Léstyán 2000). Csak 1818-ban épült fel a sövényfallal ellátott zsindeyes kápolna, melyet végül a ma is használt, 1907-ben épült kőtemplom váltott fel (Baróti 2007: 4–5). Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc is rányomta bélyegét a falu fejlődésére, ugyanis Gedeon tábornok seregei feldúlták a települést. A leírások tanúsága szerint annyira feldúlta az ellenállást nem tanúsító falut, hogy alig maradt meg néhány ház. Ezen eseményeknek is köszönhető, hogy a korábban magyar faluból vegyes, később pedig többsé-

gében román ajkú település lett. A trianoni békeszerződésig Maros-Torda vármegye Marosi alsó járásához tartozott a falu. A második világháború után, a kommunista rendszer alatt megkezdődött az iparosítás és a népesség is növekedésnek indult. A helyi és a közeli megyeközpontban létesült ipari egységek a távoli vidékekről érkező munkásokat is Nyárádtőre vonzották.¹ 1989 után a település jelentősége a határában levő repülőtérnek és sörgyárnak volt köszönhető, melyet több nagyszabású beruházás is követett. A község 2004-ben városi rangot kapott, amelynek következtében új beruházások, fejlesztések történtek a településen.

Egyháztörténeti adatok

Az események megértéséhez elengedhetetlen a görög katolikus egyház történetének ismerete is. A Román Görög Katolikus Egyházat (románul Biserica Română Unită cu Roma, vagyis a Rómával Egyesült Román Egyházat) 1697–1701 között hozták létre. Az egyesülésnek több oka és célja volt. Az ellenreformáció sikerein és hatásán felbuzdulva a katolikus Habsburg-uralkodók a 17. századtól kezdve hatalmi-politikai eszközökkel segítették az unió létrejöttét. A Vatikánnak viszont az eretnenség felszámolása, illetve az egyház pápai főhatalom alatti egységének a helyreállítása volt a célja. Ugyanakkor nem elhanyagolható az sem, hogy az osztrák hatalom számára ez a rekatolizáció, a keleti és déli irányú terjeszkedés lehetőségét is magában rejtette (Gergely 1991: 107). A korabeli Magyarországot és Erdélyt tekintve, az uniós folyamatok eredményeként a 18. századra a ruszinok egésze, az erdélyi románság mintegy harmada és a szerbek egy töredéke egyesült Rómával. Ők lettek az unitusok, az úgynevezett görög katolikusok (a görög szertartású római katolikusok). Kezdetben, a 13. századtól Erdélybe bevándorló románok felekezetiileg a görögkeleti (ortodox vagy bizánci) keresztény egyházhoz tartoztak, és a fejedelemség idején egyházuk az időlegesen megtúrt felekezet státusával bírt. A fejedelemség függetlenségének megszűnésével és a Habsburg-uralom kiépülésével megkezdődött a román ortodox lakosság rekatolizálása (Gergely 1991: 107). A tábori lelkészként Erdélybe érkező jezsuitákat bízták meg a

---

¹ Míg 1941-ben 1234, addig 1956-ban 1540, majd 1966-ban 2320 lakosa volt a községnek. (Varga E. 2002).

küldetéssel, melynek két célja volt: Róma részéről teológiai-egyházi kapcsolatot, Bécs részéről pedig szociálpolitikai kapcsolatot kiépíteni a helyi románokkal. Eredményességük abban rejlett, hogy az esetleges unió érdekében a Habsburgok felhatalmazták őket, hogy a birodalom római katolikus híveinek kijáró jogokat ígérjék az egyesülésre kész románoknak. Azon románok előtt, akik a latin rítusú kereszténységhez csatlakoztak, megnyílt az út a nemesi réteg felé is. Az unió a románok mellett a katolikus egyház javára is vált, ugyanis a keleti keresztények megnyerésével Erdély legerősebb egyházává nőtte ki magát (Suttner 2002: 11–13). Látható, hogy a románok nemzetiségi jogaitak vallási egyenjogúságuk elérése által tudták kivívni.

Az egyesülés előkészítéseként Teofil, a gyulafehérvári román ortodox érsek 1697-ben „kis zsinatot” tartott, ahol egy jezsuita páter közreműködésével az unió mellett döntöttek. 1698-ban, a korábbiakat megerősítő újabb értekezlet hívtak össze Gyulafehérváron, ahol a római egyházzal való egyesülés előfeltételül a keleti rítusok megtartását, a Julianus-naptár használatát és püspökeik szabad megválasztásának jogát szabták. I. Lipót 1699-ben hozzájárult az unióhoz, majd ezt követően 1700 szeptemberében Gyulafehérváron összeült a románok „nagy zsinata”, amelyre az egyházi méltóságok mellett román nemeseket is meghívtak. Az egyesülést szentesítő okmányt a román papság nevében Atanasie gyulafehérvári metropolita, továbbá a jelenlévő esperesek és papok írták alá. Így a metropolita az egész erdélyi román ortodoxia nevében lépett unióra. Az egyesülők a bekövetkező anyagi és politikai előnyöket hangsúlyozták, melyek a románság felemelkedésének lehetőségét teremtik majd meg. A zsinatot hamarosan Atanasienak, az erdélyi görög katolikus románok püspökének való 1701-es királyi kinevezése követte. Még ugyanebben az évben Gyulafehérváron beiktatták, Róma pedig az uniót megerősítette, és engedélyezte a bizánci rítus használatát. Az Erdélyben élő egyesült románok, szerbek, rutének, görögök számára Fogaras székhellyel új egyházmegyét alapítottak, melynek javadalmazására a király alsószombatfalvi és szamosújvári uradalmakat adományozott.² Fogaras marginális földrajzi helyzetére hivatkozva, a Szentszék engedélyével a fogarasi püspökség székhelyét 1738-ban Balázsfalvára helyezték át, de az elnevezése nem változott meg.

² Az egyházi vezetők külön figyeltek arra, hogy ne az egykori ortodox érsekség székhelyén, Gyulafehérváron legyen az unitus egyház központja.

A fogarasi görög katolikus püspökség ekkor az esztergomi érseki tartományba tagolódott (Gergely 1991: 107–108). 1777-ben megalakult a nagyváradi görög katolikus egyházmegye is, amelyben a hívek többsége román, kisebb része pedig magyar anyanyelvű volt. Ezt ugyancsak az esztergomi érseki tartományba osztották be. A nagyváradi görög katolikus püspökség is kapott birtokokat, többek között a latin szertartású püspökség belényesi uradalma is az új egyházmegyéé lett. Természetesen ellenzői is voltak az egyesülésnek: az erdélyi rendek és egyes helyi és Kárpátokon túli egyházi méltóságok is fenntartással kezelték az rekatolizációt. Úgy tűnt, hogy megszűnik az ortodox egyház Erdélyben, mivel még a megtúrt jelleget sem nyerte el, és így üldözöttnek számított. Az újjászervezési kísérletek a Bánságból, a szerb ortodox egyház támogatásával kezdődtek meg. A 18. század közepétől azonban az erdélyi románok jelentős hányada visszatért az ortodoxiához. Az egyre gyarapodó közösségük megnyerése érdekében Mária Terézia 1758-ban megtúrt felekezetnek minősítette őket Erdélyben, 1761-ben pedig felállította számukra a brassói egyházmegyét, amelynek püspöke 1784-től Nagyszebenbe helyezte át székhelyét. A nagyszebeni román ortodox püspökséget a karlócai szerb metropolitának rendelték alá, majd 1791-ben a magyar országgyűlés Magyarországon bevett felekezetnek ismerte el őket. Erdélyben azonban 1848-ig az ortodox felekezet továbbra is csak megtúrt vallás maradt, mely állapoton csak az 1848-as törvények és Erdélynek az anyaországgal való egyesülése változtatott. Az abszolutizmus éveiben I. Ferenc József felállította az önálló román ortodox metropolíát, amelyet akár a forradalom és a szabadságharc idején tanúsított császárbarát magatartásukért való jutalomként is értelmezhetünk. A felállított nagyszebeni görögkeleti érsekség alá rendelte a legrégebb gyulafehérvári román ortodox püspökség mellett az aradi és karánsebesi görögkeleti román püspökségeket is. Ezen változásokat a magyar országgyűlés is jóváhagyta a kiegyezés után. Így a görögkeleti románok 1868-as nagyszebeni gyűlése kidolgozta autonómiaszervezetüket, amit a király is 1869-ben jóváhagyott, így maguk intézhették egyházi és iskolai ügyeiket kongresszusaik és tanácsaik által. Ennek is köszönhető, hogy az erdélyi román ortodox egyház kimondottan nemzeti egyházzá vált, és mint olyan elősegítette a románok későbbi törekvéseit. Az önálló erdélyi román görög katolikus metropolia megszervezése is az abszolutizmus jegyében zajlott, ugyanazzal a politikai céllal, hogy az 1848–1849-es eseményekben tapasztalt magatartásukért megjutalmazzák a románokat.

Ugyanakkor a hierarchia kiépítése is fontos volt, hiszen a fogarasi püspökséghez több mint ezer parókia tartozott, melyeket nehezen lehetett egy központból kormányozni. Ezért a fogarasi püspökséget érseki rangra emelték, Szamosújvár és Lugos székhellyel két új román görög katolikus püspökséget alakítottak ki. A metropolita szerepét a fogarasi érsek töltötte be. Az egyháztartományba sorolták a nagyváradi, a szamosújvári és a lugosi görög katolikus püspökségeket. Mindezt IX. Pius pápa 1853. november 26-án kiadott *Ecclesiam Christi* bullájával kanonizálta. Az új érsekség nevében utalás volt az eredeti ortodox metropolióra, ugyanis Gyulafehérvár-fogarasi érsekségnek nevezték el, de a székhelye továbbra is Balázsfalván maradt. A lugosi görög katolikus egyházmegyének székhelye Lugos lett, míg a szamosújvári görög katolikus román egyházmegyének Szamosújvár. Ez később Kolozsvárra költözött, így neve is Kolozsvár-szamosújvári püspökségre módosult. Az érseki tartomány független volt minden más egyházi provincia joghatóságától, és közvetlenül az Apostoli Szentszéknak volt alárendelve, és a metropolia felett a saját tartományi zsinaton kívül csak a Római Szentszék gyakorolhatott joghatóságot (Gergely 1991: 108–109). Trianon után ortodox egyházi méltóságok és egyes román államférfiak nem nézték jó szemmel nemzetük két egyházra való tagolódását, és a többségében magyarok alkotta római katolikus egyházat pedig kimondottan ellenségesen kezelték. Az 1923-as román alkotmány 22. cikkelye az ortodox és a görög katolikus egyházakat román egyházaknak minősítette. Ennek ellenére az ortodox egyház előnyben részesült, ugyanis „uralkodó egyház” címet kapott, míg a görög katolikusoknak csak elsőbbséget biztosított a többi felekezettel szemben. A Szentszék és Románia között 1929-ben megkötött konkordátum sem tudott enyhíteni ezen.³ Ebben az időszakban az ortodoxokhoz hasonlóan a görög katolikus egyház püspökeinek is helyet biztosítottak a szenátusban. A többi egyház csak akkor kapott egy helyet a törvényhozásban, ha 200 000-nél több híve volt. A kultusztörvény szerint az egyházaknak öt csoportja volt: 1. uralkodó egyház (ortodox) 2. kiváltságos egyház (görög katolikus) 3. történelmi egyházak (latin, rutén, görög és örmény szertartású katolikus, református, evangélikus, unitárius, örmény, zsidó stb.) 4. elismert egyház (baptista) 5. el nem ismert egyházak (nazarénusok, adventisták stb.). A

³ Gergely 1991: 111; Románia Alkotmánya (1923), 22. cikkely (Forrás: <http://www.constitutia.ro/const1923.htm>).

kultusztörvény már az elnevezésben is különbséget tett, ugyanis a két román egyházat „egyháznak”, míg a többi „kultuszoknak” nevezte. Az egyházak közötti jogegyenlőség Nagy-Románia fennállása alatt sem papíron, sem a valóságban nem valósult meg (Lukács 2010: 73). A második bécsi döntés értelmében visszacsatolt területeken több mint egymillió román közül körülbelül 450 000 ortodox és 550 000 görög katolikus volt. Így a változások elsősorban a román görög katolikusokat érintették érzékenyen, mivel a székhelyük, Balázsfalva Romániában maradt. Így az érsekség a magyar területre kerülők ideiglenes kormányzását a marosvásárhelyi apostoli kormányzói helynökre bízta. A Kolozsvár-szamosújvári görög katolikus püspök 1917-től Iuliu Hossu lett. Ő volt az, aki leginkább igyekezett visszailleszkedni a magyar egyházba. Az érsekség Magyarországhoz került részének ideiglenes kormányzásával Iosif Pop nagyváradi görög katolikus kanonokot bízták meg (Gergely 1991: 112). Miután Erdély újra Románia része lett, elkezdődött a kommunista berendezkedés, melynek a görög katolikus egyházra nézve súlyos következménye lett, ugyanis 1948 decemberében a 358-as számú rendelettel betiltották. Ennek előzményei a két világháború közötti időszakra nyúlnak vissza, ugyanis Nicolae Bălan nagyszebeni ortodox érsekké való kinevezése után, a két román nemzeti egyház kapcsolata fokozatosan megromlott.⁴ Ugyancsak Bălan állt az Erdélyi Román Ortodox Érsekség élén 1948-ban is, amikor az orosz ortodox egyházzal, a szovjet és román politikai vezetéssel karöltve felszámolták az unitus egyházat, papjait pedig börtönbe zárták. Előtte azonban 1948. október 1-jén került sor a 36 görög katolikus pap kolozsvári gyűlésére, amelyen „elhatározták” a görögkeleti vallásra való áttérést, majd október 21-én Gyulafehérváron „ünnepséget” rendeztek a visszatérés tiszteletére. A román görög katolikus püspökség, a római katolikus püspökség és a pápai követség a gyűlésen résztvevő papokat kiközösítette, illetve a külügyminisztérium és a kormányfő előtt tiltakozott (Știrban-Știrban 2001: 2–3). A diktatúra idején Róma nem nevezett ki új egyházi vezetőket az időközben elhunytak helyébe, hogy ellenséges elemek, az ateista hatalom emberei ne tudjanak az egyház berkeibe férkőzni. Ezt a megszorítást csak

---

⁴ Már az 1920-as években így nyilatkozott: „csontjaink ne nyugodjanak, amíg újra egyik nem leszünk”. Források szerint az érsek nem örvendett, amiért álmát a kommunisták segítségével kellett valóra váltania, de kénytelen volt velük együttműködni a cél érdekében. (Știrban-Știrban 2001: 2.)

1989 után oldották fel (Plaianu–Prunduș 1994: 140). Bár a diktatúra utolsó éveiben a hatalom toleránsabbnak mutatkozott a görög katolikusok irányába, az egyházi életük mégis titokban, illegálisan zajlott. A misék, melyeken több tíz vagy akár száz hívő is részt vett, magánháznál voltak megtartva. Az ortodox egyház gáncsoskodásai ellenére a temetések legtöbb helyen zavartalanul zajlottak le (Plaianu–Prunduș 1994: 143). A római katolikus egyház ebben az időben felvállalta testvéregyházának segítségét azáltal, hogy helyiségeket és „takarást”⁵ biztosított szertartásaikhoz. A becslések szerint 1948-ban 1,6 millió főt számláló görög katolikus közösség papíron ortodoxnak volt nyilvánítva, ennek ellenére a hívek mintegy egyharmada kitartott hite mellett, és titokban gyakorolta azt. Sebők László megemlíti, hogy az 1980-as évek végén a görög katolikusok a román kormány támogatásával a magyar katolikus egyházmegyéknél mozgalmat indítottak a román nyelvű liturgia bevezetéséért, melynek célja a magyar katolikus egyház elrománosítása volt. Így a hivatalosan pravoszlávnak minősített hívőket, azok katolikusságára hivatkozva magyar templomokba küldték volna, hogy ott román nyelvű misét követeljenek. Ez a terv az 1989-es fordulatnak köszönhetően nem valósult meg (Sebők 1991: 74). A görög katolikus egyház felszámolásában három jelentős szervezet járt az élen: a Román Kommunista Párt, az Állambiztonsági Osztály (Securitate) és a Román Ortodox Egyház. Az 1989-es események után az első kettő eltűnt, viszont a harmadik ma is ellenségesen viszonyul és folytatja unitus-ellenes tevékenységét. A görög katolikusokat továbbra is hazaárulóknak, magyarbarátoknak tartják, és kiátkozással fenyegetik, ha elhagyják az ortodox hitet. Ennek szellemében késlekedik javaik visszaszolgáltatása, és napirenden vannak a két felekezet közötti botrányok, melyek során erőszakos cselekedetek is történnek (Plaianu–Prunduș 1994: 155). 1989 után egy határozat ugyan hatályon kívül helyezte a görög katolikus egyházat betiltó 358-as rendelet, de jogait nem adta vissza. Egyes javaikat a megtett jogi lépéseknek vagy a helyi ortodox közösség, vezetőség jóindulatának köszönhetően kapták vissza. Romániában a 2002-es népszámlálási adatok szerint 191 556-an vallották magukat görög katolikusnak (amelyből 160 896 román nemzetiségű, 19 645 magyar, 6148 roma, 1721 ukrán, 1542 német) (Plaianu–Prunduș 1994: 155). A

⁵ Görög katolikus és római katolikus papok együtt celebráltak misét, hogy ne lehessen vádat emelni ellenük.

2011-es adatok alapján az unitus egyház 150 593 főt számlált.⁶ A Román Görög Katolikus Egyház szerint a hivatalos számadatok nem tükrözik a valóságot, mivel sok helyen meghamisították azokat. Saját nyilvántartásaik alapján 700 000 körülire becsülik híveik számát.

Látható, hogy a román történelemben milyen fontos szerepe volt és van ennek a felekezetnek. Egyes kutatók szerint a görög katolikussá válás nyitotta meg a románok előtt a városokat, és tette lehetővé számos területen a fejlődést, illetve a közigazgatásban való tevékenykedést is. Ennek az egyháznak az iskoláiból kerültek ki nemcsak az Erdélyi Iskola (Școala Ardeleană) képviselői, hanem az elmúlt századok jeles román személyiségei is. Ők hozták létre és terjesztették el a románok nemzeti történelmét, fenntartva a latin származás misztikáját, ezáltal feloldva a románok kisebbségi érzését. A Román Görög Katolikus Egyház, melyet az 1923-as alkotmány a románok „második nemzeti egyházának” is nevez, nem csupán részt vett a modern Erdély és Románia történelmének eseményeiben, hanem tevékenyen részt vett azok előkészítésében is. Tette mindezt egy kulturális, felvilágosító, valamint társadalmi és nemzeti missziós tevékenység keretében, mely mindvégig jól megfért a szellemi tevékenység mellett. Bár történtek próbálkozások, a Román Görög Katolikus Egyháznak nem sikerült átkerülnie a Kárpátokon túlra. Mint azt Alexandru Cistelean is megjegyzi, ez a felekezet Erdélyhez kötődik: „Jellemzi a »hely szellemét«, és a »hely szelleme« jellemzi őt. Kiáramlása, fővárosi és más városokbeli kolonizálása az erdélyiek »kivándorlásának« eredménye, akiknek vallásos identitása beolvashatatlanak bizonyult.” (Cistelean 2001: 1)

Nyárádtói felekezeti adatok

Nyárádtó, mint a történetéből is kiderül, kezdetben magyar település volt. A történelem során azonban többször lakosságcserére került sor, így hamarosan jelentős román közösség telepedett le a településen, majd számuk folyamatosan nőni kezdett. A felekezeti statisztikákat nézve Nyárádtón csak 1880-tól említhetünk ortodox hívőket. Addig az időpontig a románok

---

⁶ 12. Populația stabilă pe sexe, după religie - categorii de localități, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe. 2011-es népszámlálási adatok. (Forrás: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_TAB_12.xls)

görög katolikus hitűek voltak. Számuk csak az 1900-as évek elejétől kezd növekedni, és a második világháborúig az 1933-as népszámláláson érik el a legnagyobb létszámot, 33 fővel. Ez a két háború közötti hatalom nemzeti és adminisztratív politikájának volt leginkább köszönhető, ugyanis az erdélyi települések a Kárpátokon túli területekről betelepült ortodox vallású személyekkel gyarapodtak. Így volt ez Nyárádtó esetében is, ahol valószínűleg az adminisztratív elithez tartozhatott ez a pár ember. Mind ez 1941-re, a következő népszámlálásra gyökeresen megváltozott: csak 15 főt jegyeznek ortodoxnak. Ez a hirtelen csökkenés valószínűleg a második bécsi döntés és a magyar bevonulás miatt történhetett, ugyanis a korábbi államapparátus tagjai igyekeztek minél hamarabb Ó-Románia területére menekülni az esetleges megtorlás elől. Ekkor a görög katolikusok száma 805 fő. A világháborút követő kommunista berendezkedés alatt is voltak népszámlálások, ám ezek nem tértek ki a felekezeti hovatartozás kérdésre, csak az összeírt személyek etnikai hovatartozására voltak kíváncsiak. Ezért nincs adatunk 1941-től 1992-ig. Az 1989-es fordulat utáni első népszámlálás már kitért a vallásra is. A görög katolikus-ortodox arányt nézve megdöbbentő eredménnyel találjuk szembe magunkat, ugyanis 1992-ben az ortodoxok száma 2844, míg a görög katolikusoké csak 34. Ezt semmiképp sem tudható be a természetes szaporulatnak vagy elhalálozásnak, sokkal inkább a kommunista hatalom ténykedésének, a görög katolikus egyház több évtizeden át tartó üldözésének és a betelepítéseknek. A rendszerváltozást követően az egykori görög katolikusoknak újra lehetőségük volt korábbi felekezetükhöz visszatérni. A görög katolikus lelkész elmondása szerint ezt a lehetőséget egyre többen használják ki, így közösségük egyre gyarapodik. Így 2002-ben a község 3562 fős népességéből 2825-en ortodoxok, 57-en pedig görög katolikusok voltak (Varga E. 2002). A népszámlálási adatok szerint 2012-ben 84 személy vallotta magát görög katolikusnak.⁷

⁷ 12 Populația stabilă după religie - județe, municipii, orașe, comune. 2011-es népszámlálási adatok. (Forrás: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_TAB_13.xls)

A nyárádtői Szentháromság-templom

A nyárádtői görög katolikusoknak kezdetben valószínűleg fatemploma lehetett, amely egy idő után szűknek bizonyult a megszorodott közösség számára. Ezért egy nagyobb kőtemplom építésébe kezdtek, közvetlenül a Nyárád jobb partján. Az új templomot 1858 és 1864 között építették fel, és a Szentháromság (románul: biserica Sfânta Treime) tiszteletére szentelték fel. 1948 után, a görög katolikus egyházat felszámoló rendelet értelmében ezt a templomot is elkobozták, és így az ortodoxok tulajdonába került. 1989 után sorsa hasonlóan alakult sok más görög katolikus temploméval, ugyanis ezen ingatlanok jelentős hányadát a Román Ortodox Egyház sokszorosan megfogalmazott kérésre sem szolgáltatta vissza. Ennek ellenére a görög katolikus közösség a fordulat után fokozatosan újrászerveződött. 1994-ben újraalapították a Nyárádtői Görög Katolikus Egyházközséget, melyben kezdetben misszionárius papok szolgáltak. A jelenlegi pap elmondása szerint az összejöveteleket akkor még egy helyi hívő házában tartották, majd 1999-ben megvásároltak egy volt gépészműhelyt, amelyet kitakarítva és felújítva mintegy hét évig használtak, miközben egykori templomuk visszaszolgáltatására vártak. 1997-ben az ortodox közösség egy nagyobb templom építésére kapott engedélyt a meglévő területén. Ekkor figyelt fel a romániai és nemzetközi közvélemény az eseményekre, ugyanis az azonos telken való építkezés az ortodox közösség (és leginkább az egyházi és helyi előljárók) értelmezésében azt jelentette, hogy az új templomnak a régi helyén kell felépülnie. Így kezdődött meg a templom körbeépítése, melynek folyamata ország-világ szeme előtt zajlott, nem kis indulatokat korbácsolva a városka lakóiban és a két felekezet hívei között. A Román Görög Katolikus Egyház folyamatos tiltakozása, nemzetközi szervezetek nyomásgyakorlása és egyes építési engedélyek hiányának ellenére az építkezés tovább zajlott, míg 2008. május 8-án megkezdődött a már körbeépített templom lerombolása (Giurgea 2008). Első lépésként a templom tornyát bontották le, hogy elháruljon az új templom befedése elől az akadály. Mivel a munkálatok nem a tervezett ütemben zajlottak, jelenleg is áll a már kupolával is ellátott templom belsejében a megcsontított régi templom, ahol az ortodox szertartások is zajlanak.

A szélmalomharcot megelőzve, a további konfliktusok elkerülése végett a görög katolikus közösség három év leforgása alatt egy új templomot épített a városkában, melyet 2008. szeptember 7-én ugyancsak a Szent-

háromság tiszteletére szentelt fel Lucian Mureşan érsek a Gyulafehérvár-fogarasi Érsekség feje (Dudaş 2008). (Beszédes tény, hogy a megbékélő meghívás ellenére sem a helyi ortodox pap, sem a polgármester nem vett részt a szentelésen.)⁸ Új templomuk, mely a hívők és külföldiek adományából készült, a település periferiáján, tömbházak között található. Itt kell megemlíteni azt is, hogy az ortodox egyház két új templomot is épített a városban, egyet az új görög katolikus templomtól nem messze, másikat a román temető szomszédságában. Időközben a régire épített új templomot befedték, és részben bevakolták.

A konfliktus értelmezése

A konfliktus olyan társadalmi folyamat, amelyben két vagy több személy (vagy csoport) között érdekellentét van, és ez a szembenállás érzelmi vagy szándékbeli ellentétben, nem ritkán ellenséges interakciókban is kifejeződésre juthat. Tamás Pál a közép-európai társadalmak kilencvenes évekbeli konfliktusait kategorizálta. Elsőként megemlíti az identitással kapcsolatos konfliktusokat (melyek a „mi” és a „másik” meghatározásával kapcsolatos problémákra épülnek), majd szót ejt az elosztási konfliktusokról is (melyek a gazdasági és politikai versenypozíciók elosztásában eredeztethetőek). Az intézménytranszfer konfliktusok esetében a más régiókban (Nyugat-Európa, Észak-Amerika) kiépült intézményi megoldásokat ültetnek át közép- vagy kelet-európai társadalmakba, és ez okozza a konfliktust. A legitimációs konfliktusok (melyek az uralmi formák elfogadottságának mértékével kapcsolatosak) mellett megemlíti a centrum–periféria konfliktusok típusát, mely a térbeli elmaradottság, elszigeteltség és az abból következő dominanciára épül. Ezen konfliktusfélék mellett más, modernizációsnak nevezett (stratégiai, szövetségválasztási) konfliktusokat is megemlít. Az itt felsorolt konfliktusszerkezetekre három nagy folyamat van hatással: a poszt szocialista társadalmi környezet, a globalizációs folyamatok és az információs társadalom (Tamás 2000: 10–11).

A nyárádtói esetre elsődlegesen az identitás konfliktus meghatározás érvényes, mert itt is a „mi” és a „másik” meghatározásával kapcsolatos

⁸ Szerző nélkül 2008: <http://www.szekelyhon.ro/archivum/offline/cikk/27057/kitartakapuit-a-felszentelt-uj-gorog-katolikus-templom>

problémákkal találkozunk. Két közösség, az ortodox és a görög katolikus áll egymással szemben, melyek magukat a másik ellenében is meghatározzák. Ilyen öndefiníciós eszköz a vallási hovatartozás is. Itt kell megemlíteni azonban, hogy a vallási unió első évszázadában a románok többsége nem rendelkezett jól meghatározott identitással. A bécsi udvar által 1754-ben elrendelt kutatás, amely a partiumi románok vallási viszonyait vizsgálta, arra a következtetésre jutott, hogy az emberek nyilatkozataiból teljesen hiányzik a dogmatikai érvelés, és a felekezeti elkülönülés kritériumai a helyi püspökhöz való hűségben és egy adott egyházi joghatósághoz való tartozás voltak (Săsăujant idézi Câmpeanu 2010: 116–117). Mint azt a téma jeles ismerője, Ernst Christian Suttner is jelzi, kezdetben az egyesült püspökhöz való lojalitás vagy hűtlenség képviselte az egyetlen szeparációs tényezőt a románság eme két vallása között. A 18. század közepén zajló katolikusellenes mozgalmak idején, a két felekezet közötti határ már ideológiai (megváltástani) és társadalmi érvek mentén fejlődött ki. Majd ennek a századnak a végére, amikor már az ortodoxoknak is kinevezett püspökeik lehettek, a személyes kötődések mellett azok a teológiai érvek is hangsúlyosak lettek, amelyek válaszfalat akartak húzni az egyesültek és a nem egyesültek között (Suttner 2006: 149–154). Megfigyelésem alapján a hívek szintjén a teológiai érvek napjainkban is háttérbe szorulnak.

Ami az államnak az egyházakhoz való viszonyulását illeti, a nyárádtói esetnek elosztási konfliktus jellege is van. A görög katolikus egyház egyértelműen politikai (és ebből fakadóan gazdasági) hátrányt élvez az ortodox egyházzal szemben. Mindez nem csak országos, hanem helyi szinten is tapasztalható, ugyanis az elkobzott templom ortodox kézen való megtartásának és körbeépítésének egyik kulcsfigurája maga a helyi polgármester, aki az ortodox pappal együttműködve akadályozta a visszaszolgáltatást.

Legitimációs konfliktus jellegét az adja az eseményeknek, hogy a két egyház egyaránt a templom birtoklásáért küzd, és mindezt történelmi és teológiai érvek felvonultatásával teszi.

A felvázolt konfliktusfajtákra ebben az esetben is a posztszocialista társadalmi környezet és az információs társadalom van leginkább hatással. A posztszocialista államok egyikére-másikára jellemző restitúciós huzavonák és a hírek villámgyors terjedése, elérhetősége Nyárádtó esetében is megfigyelhető. Fontos megemlíteni, hogy a kialakuló konfliktusszerkezetekre különböző típusú reakciók, társadalmi válaszfolyamatok születnek. Többek között ilyenek az etnikai rekonstrukciós programok (etnikai

rekonstrukciók a nem etnikai egyenlőtlenségek kezelésére), elitkonverziós szerkezetek (az elit átalakítására, kooptálására, leváltására vagy más cirkulációs lépésre készítő lépések sorozata), a szimbolikus térhasználati konfliktusok, a generációs konfliktusok és a szegregációs folyamatok (Tamás 2000: 11–12).

Esetünkben egy ilyen reakció lehetne az elit (polgármester, ortodox pap, felső egyházi vezetés) leváltása. A szimbolikus térhasználat már kialakult, ugyanis a régi és új templomok elhelyezkedése, használata is sokatmondó, egyfajta szegregációt is kialakított a városkában. Míg az ortodox templom (belsejében az egykori görög katolikus templommal) és paplak a település egyik központi helyét foglalja el, addig az újonnan épített görög katolikus templom egy félreeső utcában, tömbházak között található. Megteremtődtek a közösségek közti határok, melyek átlépése nem minden esetben lehetséges.

Tamás Pál koordináta-rendszerét felhasználva a nyárádtói esetnek két olvasata is lehet. Egyfelől azt állíthatjuk, hogy eredete szerint régi, az erőszak konfliktusmegoldási jelenléte szerint nem erőszakos, valamint határjellege szerint belső konfliktus (Tamás 2000: 12). Eredete szerint régi konfliktus, mert jóformán az unitus egyház létrejötte óta létező ellentétről van szó. Az erőszak konfliktusmegoldási jelenléte szerint békésnek tekinthető, mert egyik fél sem folyamodott erőszakos eszközökhöz, csupán tiltakozások és jogi lépések történtek az ügy kapcsán. Határjellegét tekintve belső konfliktus, mert egy kis közösségben zajló érdekellentétről van szó. Másfelől viszont úgy is tekinthetünk az eseményekre, mint egy eredete szerint új konfliktusra, mely (történelmi gyökerei ellenére is) a közelmúltunkban keletkezett és napjainkban is zajlik. Erőszakosnak is tekinthetjük, mert a görög katolikus közösséget a kommunista hatalom önkényesen fosztotta meg javaitól, a jelenlegi ortodox egyház pedig nem szolgáltatta vissza a templomot, sőt olyan építkezésbe kezdett, melynek jogosságát sokan vitatják. Határjellegét tekintve külső konfliktusnak is tekinthetjük, mert a tiltakozások, a nemzetközi sajtóvisszhang és két kiterjedt egyház (a görög katolikus és a görögkeleti) érdekeltsége miatt már rég nem lokális szinten zajlanak az események. A helyi ortodox egyházköztség 2008-as felvilágosító közleménye szerint a körbeépítésre és a bontásra azért volt szükség, mert a régi templom már nem felel meg a közösség jelenlegi igényeinek. Megemlítik, hogy 1998-ban a munkálatok a Maros Megyei Tanács engedélyével kezdődtek el az ortodox közösség tulajdonában levő templomon. Hangsú-

lyozzák, hogy a görög katolikus közösség csak 1998 novemberében, a munkálatok megkezdése után jött létre, az önkormányzat pedig számukra telket és anyagi támogatást nyújtott egy új templom megépítéséhez, melyet ma is használnak. Ugyanakkor hajlandóak arra, hogy igény esetén a körbeépített templom bontásából származó anyagot átadják a görög katolikus közösségnek. A közlemény megemlíti a tömegtájékoztatás szerepét a konfliktus kialakulásában, és kijelenti, hogy ha most kellene új templomot építsenek, nem ezt a megoldást választanák. Ugyanakkor a nevetségesnek nevezik azt a felvetést, hogy a helyi ortodox hívők milliárdjaival és fáradságos munkájával felépített templomot ne fejezzék be.⁹ A görög katolikusok számára egyértelmű hivatkozási pont az ősiség elve, miszerint az ő egyházuk volt előbb a településen, a templomot is ők építették, így jogosan igénylik azt vissza. Lucian Dudaş görög katolikus pap véleménye szerint helyi szinten a polgármester és az ortodox pap a visszaszolgáltatás fő akadályozója. Az helyi ortodox egyház (vagy inkább a pap) ellen tett jogi lépések meghozták gyümölcsüket, ugyanis a görög katolikusoknak adtak igazat. Jelenleg az ítélet hivatalos megjelenésére várnak, ami egyelőre késik. Ha nem járnának sikerrel, akkor a Legfelsőbb Bíróságon, majd az Európai Bíróságon szándékoznak jogorvoslatot keresni.

Nem kérik majd az új templom lebontását, elfogadják, hogy az megmaradjon. Ellenben az lesz a kérésük, hogy a régit lebontsák és kihordják, majd az új mellett felépítsék. Ezt egyfajta intő jelként, emlékműként képzelik el, mely az eseményekre utal. A görög katolikusok szerint a konfliktusnak anyagi és politikai háttere is van, ugyanis az új ortodox templom építésére összegyűlt pénz jelentős része a helyi polgármester és az ortodox paphoz került, akiknek az építkezés folytatása áll az érdekükben. Ugyancsak az anyagiakra vezethető vissza az a feltevés is, hogy egy visszaszolgáltatás esetén sok egykori görög katolikus visszatért volna régi hitére, ami jelentős bevételtől fosztotta volna meg az ortodox egyházat. Mivel Nyarádtó lakosságának többsége mezőségi és ó-romániai ortodox betelepülőkkel áll, egyfajta kulturális konfliktus frontvonalát is meghúzhatjuk az „őshonosok” (görög katolikusok) és a „jövevények” (ortodoxok) között. Ez a kulturális szembenállás kezdetben meghatározó jellegű volt, ma már a hívők többsége hajlik a másik fél iránti toleranciára, elfogadásra. A konfliktusra magyará-

---

⁹ A Nyarádtói Ortodox Egyházközség közleménye, 2008. május 12.

zatot ad az unitus pap azon elmélete is, hogy az ortodox lelkészek hiányos történelmi ismeretekkel rendelkeznek, mert nem ismerik el a görög katolikusoknak szerepét az erdélyi románság életében, történelmében, ezért is alakulhat ki ellentét közöttük. Látható tehát, hogy érték- és érdekkonfliktusról egyaránt beszélhetünk a nyárádtói eset kapcsán.

Hasonló esetek

A nyárádtói eset nem egyedi. Az Arad megyei Belotincen (vagy Beletháza, románul: *Belotinț*) ugyancsak bontásra ítélték a vissza nem szolgáltatott görög katolikus templomot, annak rossz állapotára hivatkozva. A máramarosi Szaplancán (*Săpânța*) a görög katolikus közösség nem kapta vissza a világhírű *Vidám temetőben* található templomot, mely 1886-ban épült. 2009-ben a templom neogótikus tornyát lebontották, hogy bizánci stílusúvá alakítsák, melyre a görög katolikusok szerint azért volt szükség, hogy eltüntessék a templom múltjára utaló jeleket. Ugyancsak Máramarosban található Farkasrév (*Vadu Izei*) is, ahol az 1884-ben épült Szent Miklós-templomot ítélték bontásra, holott az a környék egyik első görög katolikus kőtemploma volt. 2002-ben bontották le a közelében épülő ortodox templom miatt, melynek úgymond „útjában állt”. A szilágysági Bádon (*Badon*) település kőtemploma 2007-ben került hasonló sorsra. Az 1720-as templomot hasonló indokkal kezdték el bontani, mint a nyárádtóit (Olaru 2008). Ugyancsak bontásra került sor több erdélyi településen, így a mezőörkei (Urca), mezőcekedei (*Valea Largă*), códi (*Sadu*), magyarbagói (*Băgău*), alsódetrehemi (*Triteni de Jos*), somogyomi (*Șmig*), járabányai (*Băișoara*) templomok esetében is. Ezek mellett több visszaszolgáltatási procedúra van folyamatban (Nyárádtó, Füzesmikola, Marosvásárhely) (Manciu – Racovițan 2001).

Mindezekből látható, hogy a Román Ortodox Egyház nehezen vagy egyáltalán nem hajlandó lemondani az 1949-ben megszerzett ingatlanokról, sőt azokat a kialakult konfliktusok ellenére átépíti, lerombolja. Ezekben az esetekben még annak sincs hatása, hogy jelentős külföldi szervezetek, intézmények (pl. Egyesült Államok Külügyminisztériuma, lásd Olaru 2008) is felemelte szavát a rombolások ellen.

Írásomban olyan felekezeti konfliktust mutattam be, melyben a szemben álló felek eltérő olvasattal bírnak. A szembe kerülő két román közösség között kialakuló konfliktusok okai nem csupán vallási, hanem

kulturális és anyagi jellegűek is. És az érdek- illetve értékkonfliktus szorosán kiegészíti egymást, szimbolikus hatalmi harcot és térfoglalást generálva. A konfliktus során határok létesülnek, melyeket átlépve szimbolikus térfoglalás következik be. Ugyanakkor a kialakuló identitásfolyamatok és azoknak reprezentációi nagyban befolyásolják az ortodox és a görög katolikus közösség közötti szimbolikus hatalmi harcot.

Szakirodalom

BARÓTI Csaba

2007 *A nyárádtói római katolikus templom és plébánia a gyulafehérvári főegyházmegye szívében*. Verbum Kiadó, Kolozsvár

CÂMPEANU, Remus

2010 Az erdélyi görög katolikus egyház történetének feltárására irányuló legújabb kutatási tervek. In: Véghseő Tamás (szerk.): *Symbolae. Ways of Greek Catholic heritage research. Papers of the conference held on the 100th anniversary of the death of Nikolaus Nilles*. (Collectanea Athanasiana I. Studia vol. 3.) Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 111–119.

(Forrás: http://byzantinohungarica.hu/sites/default/files/remus_magyar_nilles.pdf)

CISTELECAN, Alexandru

2001 A görög katolicizmus a románoknál. *Provincia*. (8–9) 1.

(Forrás: <http://epa.oszk.hu/00200/00266/00014/c000277.html>)

DUDAŞ, Lucian

2008 *Aceasta este ziua pe care a facut-o Domnul*. (Forrás: <http://parohiagrecocaticaungheni.blogspot.com/2008/09/aceasta-este-ziu-pe-care-facut-o.html>)

GERGELY JENŐ

1991 Az erdélyi görög katolikus román egyház. *Regio 2*. (3) 106–117. (Forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00007/pdf/06.pdf>)

GIURGEA, Adrian A.

2008 Cazul Ungheni, în atenția Congresul SUA. *România liberă*. 2008. május 15.

(Forrás: <http://www.romanalibera.ro/actualitate/transilvania/cazul-ungheni-in-atenia-congresul-sua-124624.html>)

LÉSTYÁN Ferenc

2000 Megszentelt kövek. *A középkori erdélyi püspökség templomai*. A gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség kiadása, Gyulafehérvár (Forrás: <http://mek.niif.hu/04600/04684/html/560.html>)

LUKÁCS Imre Róbert

2010 A görög katolikusok helyzete Erdélyben az első világháború után. *Iustum Aequum Salutare* VI. (1) 65–78. (Forrás: <http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/20101sz/04.pdf>)

MANCIU, Oana – RACOVITAN, Vasile

2001 Biserica greco-catolică din Urca, pe “lista neagră” a ortodocsilor. *Transilvania Jurnal*. 2001. november 26. (Forrás: <http://www.catholica.ro/2001/11/26/biserica-greco-catolica-din-urca-pe-lista-neagra-a-ortodocsilor/>)

OLARU, Sebastian

2008 Scandalul bisericii din Badon, citat in raportul SUA despre Romania. *Magazin Sălăjan*. 2008. március 14. (Forrás: <http://www.magazinsalajejan.ro/index.php?cmd=article&artid=6344>)

ORBÁN Balázs

1868 *A Székelyföld leírása*. Pest

PLAIANU, Clemente – PRUNDUȘ, Silvestru Augustin

1994 *Catolicism și Ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*. Casa de Editură Viața Creștină, Cluj-Napoca (Forrás: <http://www.bru.ro/istorie/catolicism-si-ortodoxie-romaneasca/>)

SEBŐK László

1991 A katolikus egyházszervezet változásai Trianon óta. *Regio*. (3) 65–88. (Forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00007/pdf/04.pdf>)

ȘTIRBAN, Codruța Maria – ȘTIRBAN, Marcel

2001 1948. Előkészítő mozzanatok. Püspökök megfigyelés alatt. *Provincia*. (8–9) 2–3. (Forrás: <http://epa.oszk.hu/00200/00266/00014/c000276.html>)

SUTTNER, Ernst Christian

2002 Die Anfänge und das Durchsetzen der Siebenbürgener Kirchenunion sowie die Widerstände gegen sie (von der Eroberung Siebenbürgens durch Österreich bis zum Jahr 1761). Teil A (gemäß dem Thema der ersten Begegnung): Die das Handeln tragenden Institutionen und

Personen und ihre hauptsächlichen Motive. In: *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*. 6/II. Gyulafehérvár, 11–28.

(Forrás: <http://byzantinohungarica.hu/sites/default/files/images/3%2520suttner.pdf>)

2006 Überlegungen zu Tagesordnungspunkt 5. In: *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*. 10/II. Gyulafehérvár, 149–154.

(Forrás: http://istorie.uab.ro/publicatii/colectia_auash/annales_10bis/studii/14_suttner.pdf)

TAMÁS Pál

2000 Közép-európai konfliktustipológia. In: Bárdi Nándor (szerk.): *Konfliktusok és kezelésük Közép-Európában. Technikák és hagyományok*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 9–20.

(Forrás: <http://mek.niif.hu/06000/06088/06088.pdf>)

VARGA E. Árpád

2002 Erdély etnikai és felekezeti statisztikája.

(Forrás: <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>)

Parohia Ortodoxă Ungheni

2008 Lămuriri privind construcția bisericii ortodoxe din Ungheni. *Actualitatea religioasă*. 2008. május 12. (A Nyárádtői Ortodox Egyházközség felvilágosító közleménye a nyárádtői templom építésével kapcsolatban.)

(Forrás: <http://www.reintregirea.ro/index.php?cid=stire-621>)

(n. n.)

2008 Kitérta kapuit a felszentelt új görög katolikus templom.

(Forrás: <http://www.szekelyhon.ro/archivum/offline/cikk/27057/kitarta-kapuit-a-felszentelt-uj-gorog-katolikus-templom>)

(n. n.)

2008 COMUNICAT: Demolarea vechii biserici greco-catolice din Ungheni (MS)

(Forrás: <http://www.bru.ro/blaj/comunicat-demolarea-vechii-biserici-greco-catolice-din-ungheni-ms/>)

(n. n.)

1923 Románia Alkotmánya; 22. cikkely

(Forrás: <http://www.constitutia.ro/const1923.htm>)

(n. n.)

2012 12. Populația stabilă pe sexe, după religie - categorii de localități, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe. *2011-es népszámlálási adatok.*

(Forrás: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_TAB_12.xls)

(n. n.)

2012 13. Populația stabilă după religie – județe, municipii, orașe, comune. *2011-es népszámlálási adatok.*

(Forrás: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_TAB_13.xls)

Biserica de pe hotar. Procese identitare și reprezentării în cazul unui conflict interconfesional

Studiul de față prezintă un conflict interconfesional din Ardeal, oferind o schițare a contextului istoric, respectiv a motivației și interpretării părților oprite. Soarta zbruciumată a bisericii greco-catolice din Ungheni, construirea unei noi biserici în jurul ei de comunitatea ortodoxă, apoi demolarea ilegală, au stârnit o reacție internațională, astfel numeroase reportaje și studii s-au preocupat de aceste evenimente. Studiul prezintă și conflictele care s-au format din cauza evenimentelor între cele două comunități române (cea greco-catolică și cea ortodoxă). Analiza caută răspunsuri la întrebarea, dacă este vorba despre un conflict al valorilor sau despre un conflict al intereselor. De asemenea este prezentat și modul în care decurge o ocupare simbolică a spațiului, și lupta simbolică pentru putere în cadrul comunității.

Church on the Border. Identity Processes and Representations in the Case of an Interconfessional Conflict

The present paper analyzes an interconfessional conflict in Transylvania, presenting the historical background, the motivations and interpretations of the opposing parts. The troubled destiny of the Romanian Greek Catholic church in Ungheni (Mureș county), the construction of a new church around the old one by the Romanian Orthodox community, and the illegal demolition of the old monument temple had an international echo, many reports and papers discussed the case. The paper also presents the reasons of the forming conflicts between the two Romanian communities (Greek Catholic and Orthodox). We get to know better the nature of this conflict: is it a conflict of values, or a conflict of interests? The paper also shows how a symbolic occupation of space takes place, and how a symbolic power struggle runs within the local community.